

K. Καλογερόπουλος (MA) in Anthropology:

Οι βρικόλακες, βουρδούλακες ή βαμπίρ είναι αναπόσπαστο κομμάτι του λαϊκού θρύλου. Ένα κομμάτι βέβαια που έχει το δικό του μυθολογικό υπόστρωμα πίσω από τις διακριτές εκφάνσεις της παγκόσμιας μυθολογίας. Για την Karen Thompson και την μελέτη της για την μυθολογία των βαμπίρ, οι βρικόλακες αντιπροσωπεύουν ένα φάντασμα που έχει επιβληθεί μέσω του φόβου εδώ και αρκετούς αιώνες σχεδόν σε όλο τον κόσμο.

Παρά τις χωρικές και χρονικές αποστάσεις που χωρίζουν τους διάφορους πολιτισμούς, οι ιστορίες που αφορούν τα βαμπίρ είναι εκπληκτικά ομοιόμορφες. Οι περισσότερες από τις περιγραφές επιθέσεων βαμπίρ προέρχονται από την Ελλάδα, την Κίνα και τα σλαβικά έθνη. Και αν τα σλαβικά έθνη κινούνται σε μια κοινή λίγο-πολύ μυθολογική δεξαμενή με τον ελλαδικό χώρο, η Κίνα τόσο πολιτισμικά όσο και χωρικά απέχει μακράν της βαλκανικής χερσονήσου και της βορειοδυτικής Ασίας. Το βαμπίρ είναι το προϊόν συσσώρευσης, η συνισταμένη των σκοτεινότερων ανθρώπινων φόβων και των βαθύτερων πεποιθήσεων. Τα διαφορετικά διανύσματα που το συνθέτουν είναι ο πρωτόγονος φόβος του ανθρώπου για το θάνατο και τους νεκρούς, η αναζήτησή του για την αθανασία, η επιθυμία του να ελέγξει το περιβάλλον του, οι ανθρωπόμορφες αντιλήψεις του για την γονιμότητα της γης και την δημιουργία της, ο ανιμισμός του, η αντίληψή του για τον κόσμο και για την θέση του μέσα σ' αυτόν. Όλα αυτά μαζί στο πέρασμα του χρόνου συνέκλιναν για να μάς δώσουν την σύγχρονη και σχετικά περίπλοκη εικόνα του σημερινού βαμπίρ.

Το σημαντικότερο γεγονός για το βαμπίρ είναι ότι «ζει» πέρα από τον φυσικό θάνατο, και οι μύθοι οι σχετικοί με την προέλευσή του υποδεικνύουν την πολύ ισχυρή σύνδεσή του με το σύμβολο του φιδιού. Το βαμπίρ συνδέεται με τους αρχαίους μύθους της γονιμότητας, και μέσω της κυρίαρχης σχέσης που κατέχει το φίδι με την γονιμότητα, και μέσω των ανακυκλούμενων ζωικών χαρακτηριστικών του βαμπίρ, όπως είναι ο τρόπος του ύπνου του, η επιστροφή εκ νεκρών και η ανανέωσή του μέσω της επαφής του με την διαβίωση.

Οι δύο μύθοι που σχετίζονται με την προέλευση του βαμπίρ είναι παρόμοιοι και είναι, πιθανώς, παραλλαγές στο ίδιο λαογραφικό μοτίβο. Ο πρώτος μύθος είναι η ιστορία της Λάμιας, της όμορφης βασίλισσας της Λιβύης που αγαπήθηκε από τον Δία. Ένα παιδί γεννήθηκε από την ένωσή τους. Η ζηλότυπη Ήρα από τον θυμό της έκλεψε το νήπιο. Θρημώντας η Λάμια αποσύρθηκε σε μια σπηλιά κοντά στην θάλασσα. Ο χρόνος πέρασε και η Λάμια, άσχημη πλέον, άρχισε να περιπλανιέται μέσα στην νύχτα, κλέβοντας και τρώγοντας τα νεογέννητα μωρά. Σιγά-σιγά οι προτιμήσεις της επεκτάθηκαν στην αποπλάνηση των νεαρών ανδρών, που τους σκότωνε είτε κάνοντάς τους έρωτα μέχρις ότου πέθαιναν, ή πίνοντας το αίμα τους. Το εντυπωσιακό εδώ είναι ότι παρόλο που μπορούσε να κρατήσει την όμορφη όψη της, πάντα επέστρεφε στην ασχήμια της. Σε μια από τις μορφές στην οποία μας είναι γνωστή, το χαμηλότερο μισό του σώματός της είναι ερπετοειδές και έχει φτερά. Τα σύγχρονα θηλυκά βαμπίρ υποτίθεται ότι έχουν κόκκινη τρίχα χλωμό δέρμα και τα πράσινα μάτια του φτερωτού δράκοντα.

Ο δεύτερος μύθος αφορά στην Λίλιθ, την πρώτη σύζυγο του Αδάμ στη Βίβλο. Η Λίλιθ δημιουργήθηκε ταυτόχρονα με τον Αδάμ, από τον ίδιο πηλό, και επομένως ήταν ίση του σε όλα τα πράγματα. Αρνήθηκε την υπακοή στον Αδάμ, έβγαλε φτερά και πέταξε μακριά του. Οι άγγελοι βρήκαν την κρυσώνα της και τής είπαν ότι η τιμωρία της για την απομάκρυνσή της από τον Αδάμ ήταν πως θα πέθαιναν όλα τα παιδιά της. Βαθιά παραδομένη στη θλίψη, η Λίλιθ συλλογίστηκε την αυτοκτονία. Συγκινημένοι οι άγγελοι της έδωσαν πλήρη δικαιοδοσία πάνω στην ζωή των νεογνών, για την πρώτη εβδομάδα από την γέννησή τους. Σε πιο πρόσφατους χρόνους συναντάμε ξόρκια που αναφέρουν την Λίλιθ με το όνομά της, για να την κρατήσουν μακριά από τα παιδιά. Ιδιαίτερη προσοχή λαμβανόταν έτσι ώστε να αποδοθεί το μωρό στην φύλαξη των αγγέλων, προκειμένου να προστατευθεί από την ζηλοτυπία και την θλίψη της Λίλιθ για τα χαμένα παιδιά της. Η Λίλιθ έγινε αργότερα η υποτιθέμενη σύζυγος του Σατάν, ο οποίος περιγράφεται συχνά ως όφις. Τα παιδιά της ένωσής τους έζησαν και έγιναν γνωστά ως δαίμονες. Να σημειώσουμε εδώ πως και η Λίλιθ επίσης

παραπλανούσε τους νεαρούς άνδρες και τους σκότωνε.

Τόσο η Λάμια όσο και η Λίλιθ έχουν μια ισχυρή σχέση με τον όφι. Σε μια από τις μεταφράσεις της Βίβλου, συγκεκριμένα τη Vulgata, η μετάφραση του ονόματος Λίλιθ είναι Λάμια. Η λέξη Λίλιθ σημαίνει επίσης κουκουβάγια που βγάζει οξύ και διαπεραστικό ήχο και φάσμα ή φάντασμα. Η Λάμια και η Λίλιθ αποπλανούσαν και οι δύο τα αρσενικά θύματά τους και τα οδηγούσαν στον θάνατο. Η Ιστάρ, η μεσοποταμιακή θεά της γονιμότητας, σκότωσε τους εραστές της με τον ίδιο τρόπο, αλλά δεν δαιμονοποιήθηκε όπως οι προκάτοχοί της, γεγονός που υποδεικνύει θρησκευτικές συγκρούσεις σε πανάρχαιες εποχές για την επικράτηση του αρσενικού στοιχείου στην λατρεία και την σταδιακή αντικατάσταση της θεάς με τις δαιμονοποιημένες όψεις της. Στην ίδια μακρινή αρχαιότητα η Λάμια και ο Λάμος ήταν παιδιά του Ποσειδώνα που λατρεύτηκαν ως θεοί. Η λατρεία τους έσβησε και υποβιάστηκαν στη θέση δαιμόνων, όταν ήρθε ο Δίας στην εξουσία.

Ο φόβος του θανάτου και ο κάτω κόσμος

Ο δεύτερος παράγοντας που συμβάλλει στην διαμόρφωση της ιδέας του βαμπίρ είναι ο φόβος των πρωτόγονων ανθρώπων για τον θάνατο και οτιδήποτε συνδέεται μαζί του. Οι πεποιθήσεις οι σχετικές με την διάσταση του θανάτου ποικίλουν ευρέως, όπως και εκείνες που καθορίζουν την σύνδεση ανάμεσα στους ζωντανούς και τους νεκρούς. Κοινή στις πεποιθήσεις των πρωτόγονων ευρωπαϊκών λαών είναι η απαίτηση για ταφή του σώματος. Για να περάσει η ψυχή σε οποιοδήποτε είδος αστρικού κόσμου πέρα από τον θάνατο, προϋποτίθεται ο ενταφιασμός του σώματος. Το σώμα κρατά το πνεύμα στην γη. Με αυτόν τον τρόπο το πνεύμα δεσμεύεται έως ότου το υλικό σώμα καλυφθεί από την γη και πάρει δρόμο του προς την διάλυση. Καθολική ανάμεσα στους Σλάβους είναι η πεποίθηση ότι μετά τον θάνατο η ψυχή αιωρείται στην γη, κοντά στον τάφο, και επισκέπτεται τους τόπους που γνώριζε εν ζωή. Στο τέλος των σαράντα ημερών προσπαθεί να εισέλθει εκ νέου στο σώμα της, που αποσυντίθεται στο μεταξύ. Η ψυχή αποκρούεται από την αποσύνθεση και αφήνει την γη για το νέο αστρικό περιβάλλον της. Το βαμπίρ, φυσικά, βρίσκει το σώμα του άφθαρτο και «επιστρέφει» κατά συνέπεια από τον κόσμο των νεκρών. Ήταν, συνεπώς, καθήκον οποιουδήποτε συναντούσε κάποιο πτώμα κατά την μακρινή αρχαιότητα, να το θάψει, και για την ανάπαυση της ψυχής του και για την ασφάλεια των ζωντανών. Επίσης, κοινή πεποίθηση για τους Έλληνες και τους Ρωμαίους της αρχαιότητας είναι η σχέση του φιδιού με την κατάσταση του θανάτου. Το φίδι εμφανίζεται συχνά γύρω από τα νεκροταφεία και έτσι υποτίθεται ότι είναι η ενσωμάτωση της νεκρής ψυχής. Έγινε, λοιπόν, στο πέρασμα των αιώνων ένα σύμβολο του τάφου. Ο ίδιος ο Ερμής, ο περαματάρχης των νεκρών στον Άδη συμβολιζόταν συχνά με φίδι.

Οι αρχέγονοι λαοί δεν θεώρησαν ποτέ ότι οι νεκροί διαχωρίζονται πλήρως από τους ζωντανούς. Ανάμεσα στους δύο κόσμους παρατηρείται μια έντονη αλληλεπίδραση με κοινές σφαίρες επιρροής. Γενικά θεωρούσαν πως οι νεκροί ζούσαν σε έναν κάτω κόσμο που συνδεόταν πολύ με τον τάφο. Αρχικά θεωρούσαν πως ο κάτω κόσμος ήταν το ακριβές αντίγραφο του κόσμου των ζώντων, μια πεποίθηση που ενισχύθηκε από το γεγονός ότι ο ήλιος φαινόταν να πηγαίνει στον κάτω κόσμο όταν έδυε την νύχτα. Η είσοδος στον κάτω κόσμο, επομένως, βρισκόταν στην δύση, κοντά στο σημείο όπου ο ήλιος έμπαινε στη γη. Αργότερα δημιουργήθηκε η ιδέα του σκοτεινού και φρικτού κάτω κόσμου, βάσει του τύπου του κάτω κόσμου που αφηγείται ο σουμεροβαβυλωνιακός μύθος της Ιστάρ και της αναζήτησης του εραστή της Ταμούζ. Δεδομένης μάλιστα της αρχαιότητας του μύθου, είναι πολύ πιθανό οι ελληνικές και ρωμαϊκές απόψεις να αναπτύχθηκαν από τούτη τη μεσοποτάμια ιδέα της κόλασης. Για τους πρώτους Ρωμαίους η ψυχή αναπαυόταν με το σώμα μέσα στον τάφο. Σκευή της καθημερινότητας σχετικά με την συντήρηση της ζωής τοποθετούνταν μέσα και γύρω από τον τάφο, για να στηρίξουν την ψυχή στην μεταθανάτια ζωή της.

Η συνέχιση της ύπαρξης της ψυχής μετά από τον θάνατο υπογραμμίστηκε λεπτομερώς. Οι Έλληνες, επίσης, πίστεψαν στην αθανασία της ψυχής. Σε μια αντίληψη της μετά θάνατον ζωής, η ψυχή κατοικούσε με το σώμα στον τάφο και διατηρούσε την ύπαρξή της εκεί. Ο τάφος περιείχε επίσης «είδωλα», την φτερωτή μορφή του νεκρού στον οποίο άνηκε ο τάφος.

Με τον τάφο σχετιζόταν και το φίδι αντιπροσωπευτικό των συλλογικών δυνάμεων των νεκρών, των δυνάμεων της ζωής, της μετενσάρκωσης και της αθανασίας της φυλής. Μέσω αυτής της τελευταίας εικόνας φαίνεται ότι ο τάφος σταδιακά έγινε ναός του φιδιού. Μια άλλη αντίληψη για την εικόνα του κάτω κόσμου ήταν εκείνη, σύμφωνα με την οποία όλες οι ψυχές συνυπήρχαν, η πιο κοινή εντύπωση της μετά θάνατον ζωής. Ο κάτω κόσμος ήταν σκοτεινός και θλιβερός και ο ήλιος ποτέ δεν έριχνε τις ακτίνες του στα δώματά του. Οι ψυχές αποκαλούνταν «σκιές» και περιγράφονταν ως αναιμικά φάσματα, χωρίς την δύναμη της ομιλίας ή η δυνατότητα να ικανοποιούν οποιαδήποτε από τις ανθρώπινες επιθυμίες. Στην Οδύσσεια περιγράφεται πως όταν ο Οδυσσεύς επισκέφτηκε τον κάτω κόσμο, έπρεπε να δίνει αίμα για τροφή στα πνεύματα, για να μπορέσουν να μιλήσουν. Οι αρχαίοι μας πρόγονοι φοβούνταν ιδιαίτερα την επιστροφή μιας κακόβουλης ψυχής και λάμβαναν μέτρα για την ανάπαυσή της. Έτσι, η κηδεία και ο τρόπος ενταφιασμού είχαν ένα διπλό σκοπό: την προστασία των ζώντων από την περιπλάνηση των θαμμένων ψυχών και την επιβεβαίωση της ανάπαυσης των ψυχών στον κάτω κόσμο. Οι παραλλαγές που προέκυψαν στην πορεία του χρόνου, είχαν να κάνουν με τις ιδιαίτερες πτυχές αυτής πρακτικής που υπογράμμιζαν οι διαφορετικές φυλές με τα συγκεκριμένα έθιμά τους.

Προκειμένου να προστατευθούν οι ζωντανοί από τους νεκρούς, λαμβάνονταν ειδικές προφυλάξεις κατά την διάρκεια της νεκρικής τελετής και στα μέσα του ενταφιασμού, όλες με στόχο να κρατήσουν τους νεκρούς στον τάφο. Πριν φύγει ο νεκρός από την κατοικία, οι συγγενείς περπατούσαν γύρω της τρεις φορές, πρακτική γνωστή ως κύκλωσις, με την οποία υπενθύμιζαν στο σώμα ότι έπρεπε να παραμείνει στον τάφο. Κατά την απομάκρυνση του σώματος από την οικία λαμβανόταν ιδιαίτερη μέριμνα έτσι ώστε ο νεκρός, ακόμη και αν όλα τα άλλα αποτύγγαναν, να μην είναι σε θέση να βρει τον τρόπο του πίσω στο σπίτι. Έβγαινε με τα πόδια μπροστά και τα μάτια δεμένα, έτσι ώστε δεν μπορούσε να «δει» πού πήγαινε. Δεδομένου επίσης ότι το βαμπίρ επέστρεφε πάντα για να επιτεθεί στους συγγενείς του πρώτα, αυτή η προφύλαξη ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Δεδομένου ότι η ψυχή μπορούσε να επιστρέψει από το ίδιο σημείο που χρησιμοποιήθηκε για την έξοδό της, συχνά το σώμα δε μεταφερόταν μέσω της πόρτας, αλλά μέσω κάποιου παραθύρου. Σε αρκετές περιπτώσεις γκρεμιζόταν ένα κομμάτι από τον τοίχο, περνούσε το σώμα και επισκευαζόταν κατόπιν. Το σκηνικό άλλαζε και το βαμπίρ δεν μπορούσε να επιστρέψει και να βλάψει την κατοικία και τους ενοίκους της.

Στον τόπο του ενταφιασμού λαμβάνονταν και άλλες προφυλάξεις. Το σώμα θαβόταν συχνά με το πρόσωπο προς τη γη, για να μην μπορεί να βρει την έξοδο. Για να δεσμεύσουν το σώμα, ορισμένες πρωτόγονες φυλές της κεντρικής Ευρώπης έκοβαν τους τένοντες και τσάκιζαν την σπονδυλική στήλη, προκειμένου να αποτρέψουν την μετακίνηση, ενώ κάποιες άλλες προχωρούσαν σε ακρωτηριασμό του σώματος. Μόλις θαβόταν ο νεκρός, λίθοι συσσωρεύονταν πάνω από τον τάφο κι έτσι δεν μπορούσε να διαταραχθεί ο τάφος. Μερικές φορές ο ενταφιασμός γινόταν σε κάποια προσωρινή αλλαγή της κοίτης ποταμού, καθώς το νερό θεωρείται ακόμη και σήμερα αποτελεσματικός φραγμός για την περιπλάνηση οποιουδήποτε πνεύματος. Για τους νεκρούς που αυτοκτονούσαν, οι διαδικασίες ήταν διαφορετικές. Συνήθως οι αυτόχειρες θάβονταν σε σταυροδρόμια με την καρδιά τους τρυπημένη με ένα παλούκι και με τα μέλη ακρωτηριασμένα. Με αυτόν τον τρόπο οι ζωντανοί πίστευαν ότι προστατεύονταν από τους νεκρούς που αψηφούσαν τους νόμους της φύσης και έβαζαν μόνοι τους τέλος στην ζωή τους. Μια ζωή στην οποία δικαιοδοσία έχει μόνον ο θάνατος.

Υπάρχουν βέβαια και άλλοι λόγοι για τους οποίους οι ζωντανοί φοβούνταν τον νεκρό. Ένας από αυτούς είναι το τελετουργικό μιάσμα, εξαιτίας της φυσικής επαφής με τον νεκρό. Επιστρέφοντας λοιπόν από την επικήδεια τελετή, οι συγγενείς άδειαζαν όλα τα δοχεία που περιείχαν νερό μπροστά από την κατοικία, για να εμποδιστεί η επιστροφή του νεκρού. Επίσης, κατά την διάρκεια του πένθους όλοι οι καθρέπτες του σπιτιού στρέφονταν προς τον τοίχο. Στους αρχαίους χρόνους το είδωλο του καθρέπτη και κάθε αντανάκλαση θεωρείτο ως ψυχή. Αν το πνεύμα του νεκρού βρισκόταν

κάπου κοντά, θα μπορούσε ίσως να κλέψει την ψυχή που απεικονιζόταν στον καθρέπτη και κατόπιν ο ζωντανός θα έπρεπε να τον ακολουθήσει στον κάτω κόσμο. Ο καθρέπτης υποτίθεται ότι απεικονίζει την αλήθεια και το καλό. Συνεπώς κανένα βαμπίρ ή πνεύμα δεν μπορεί να απεικονιστεί στον καθρέπτη.

Lemuria και Ανθεστήρια

Στην αρχαίες Ελλάδα και τη Ρώμη υπήρχαν γιορτές σε καθορισμένη περίοδο του έτους, που είχαν ως κεντρικό θέμα τους την επιστροφή των νεκρών. Στη Ρώμη ήταν τα Lemuria και στην Ελλάδα, τα Ανθεστήρια. Κατά την διάρκεια αυτών των εορτών που κρατούσαν γενικά τρεις ημέρες, τελούνταν θυσίες και οι ειδικές οικιακές τελετουργίες, όλες για το καλωσόρισμα των νεκρών. Δεδομένου ότι ο θάνατος δεν αλλάζει το χαρακτήρα που είχε κάποιος εν ζωή, οι πρόγονοί μας θεωρούσαν πως υπήρχαν αγαθοποιοί νεκροί, οι Manes και κακόβουλοι, οι Lemures, που επέστρεφαν μόνο για κακό. Οι γιορτασμοί κρατούσαν μόνο για τρεις ημέρες, εξαιτίας του κακού που θα μπορούσε να γίνει, αν παρέμεναν περισσότερο οι Lemures. Κάθε οικογένεια προετοίμασε ιδιαίτερη υποδοχή της για τους προγόνους της, παρασκευάζοντας τροφή και ποτό για να κατευναστεί η πείνα και η δίψα των φαντασμάτων. Για να προστατευτούν από τους Lemures, τοποθετούσαν ή σχεδιάζαν φυλακτήρια στις πόρτες και τα παράθυρα. Οι Αθηναίοι ιδιαίτερα έδεναν σχοιινιά γύρω από τους ναούς τους, για να αποτρέψουν το μίasma των ιερών εγκαταστάσεων από τους νεκρούς. Πριν αναχωρήσουν οι νεκροί για τον κάτω κόσμο στο τέλος των εορτασμών, προσπαθούσαν να πάρουν μερικούς ζωντανούς μαζί τους. Συνεπώς, αν άκουγε κανείς το όνομά του μέσα στην νύχτα, δεν έπρεπε να απαντήσει. Οι Lemures ή οι Κήρες μπορούσαν να καλέσουν μόνο μια φορά. Αν όμως απαντούσε, τότε βρισκόταν νεκρός το επόμενο πρωί. Στο τέλος της περιόδου των τριήμερων εορτασμών, κάθε ρωμαϊκή ή ελληνική οικογένεια διοργάνωνε τελετή εξορκισμού, για να απελευθερώσει το σπίτι από τις ψυχές των νεκρών και να εξασφαλίσει ευλογία για το επόμενο έτος. Η κεφαλή του οίκου, αφού εξαγνιζόταν, εκτελούσε την τελετή ρίχνοντας σπόρους πίσω της. Είναι πολύ περίεργο το γεγονός ότι αυτού του είδους την τελετή συναντάμε σε μακρινούς λαούς, όπως είναι οι Κινέζοι ή οι Ιάπωνες.

Οι νεκροί λοιπόν έχουν δυνάμεις και σε τούτη την αντίληψη κρύβονται και οι λαϊκές πεποιθήσεις για τις δυνάμεις των βαμπίρ. Οι νεκροί μπορούν να παράγουν καλό και κακό, γεγονός που έχει σημαντική επίπτωση σε ολόκληρη κοινωνία. Η καλοκαγαθία των νεκρών οδηγεί σε καλή συγκομιδή, αφθονία των βροχοπτώσεων, καλούς και πολλούς απογόνους και άλλες γενικότερες ευλογίες. Η μοχθηρία των νεκρών οδηγεί σε θανατικό, σε στειρότητα των γυναικών και της γης, σε φτωχή συγκομιδή, σε θύελλες, σεισμούς και έκλειψη του ήλιου και της σελήνης, με λίγα λόγια σε απορρόφηση της ζωτικής ενέργειας που οδηγεί στην ευημερία.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στην σύγχρονη έννοια του βαμπίρ είναι η αρχέγονη σύνδεση του βαμπίρ με τις ιδιότητες του φιδιού ως σύμβολο γονιμότητας και αργότερα ως αντιπροσώπευση του κακού. Το φίδι φαίνεται αθάνατο, επειδή αλλάζει το δέρμα του εποχιακά και φαίνεται έτσι να αναγεννιέται κάθε χρόνο, επιστρέφοντας -όπως και το βαμπίρ- εκ νεκρών. Το βαμπίρ θεωρείται όπως και το φίδι υπεύθυνο για τα μετεωρολογικά φαινόμενα. Ως κακόβουλος νεκρός και κάτοχος του κακού ματιού, το βαμπίρ θεωρείται ακόμα και σήμερα στην Ρουμανία αιτία της κακής συγκομιδής και των θυελλών. Επίσης στην Ρουμανία, το βαμπίρ θεωρείται αιτία της έκλειψης -ηλιακής ή σεληνιακής. Άλλοι λαοί, όπως οι Κινέζοι και οι Ιάπωνες θεώρησαν πως η έκλειψη προκαλείται από το φτερωτό φίδι, τον δράκοντα, ο οποίος καταβροχθίζει τον ήλιο και το φεγγάρι. Εξαιτίας αυτών των συσχετισμών και της σχέσης τους με τους νεκρούς, το βαμπίρ και το φίδι θεωρήθηκαν συνώνυμα. Η γνώση των αρχαίων λαών για τα βαμπίρ είναι στενά συνδεδεμένη με την θέση που είχε το φίδι στο λατρευτικό τους υπόβαθρο.

Οι εικόνες του φυλετικού ασυνείδητου

Υπάρχουν, λοιπόν, τα βαμπίρ ή όχι; Δεν μπορούμε βεβαίως να αντιμετωπίσουμε το φαινόμενο μόνο ως μυθολογικό. Οι λογικές ερμηνείες είναι περισσότερο επιστημονικές, κοινωνικές και ψυχολογικές παρά μυθολογικές και η συλλογική γνώση της ανθρώπινης φυλής για τις μακάβριες «συνήθειες»

των βαμπίρ οφείλεται πιθανώς στην ύπαρξη παράλληλων ψυχολογικών φαινομένων. Είναι γεγονός πως στο παρελθόν και δυστυχώς και στο παρόν άνθρωποι θάφτηκαν όντας απλά σε κατάσταση νεκροφάνειας. Εκείνους που κατάφεραν να δραπετεύσουν από τους πρόωρους τάφους τους, όλοι τους αντιμετώπιζαν με δέος, επειδή «είχαν επιστρέψει». Ένας άλλος τύπος βαμπίρ είναι αυτός που απορροφά την ψυχική ενέργεια των γύρω του μέσω του φόβου και έτσι τους στραγγίζει την θέληση για ζωή. Σε αυτή την περίπτωση τα βαμπίρ είναι παντού γύρω μας, καθώς είναι πολλές και ιδιαίζουσες οι συνθήκες που αποστραγγίζουν την ζωτική μας ενέργεια. Μια άλλη άποψη για τα βαμπίρ διαμορφώθηκε από το γεγονός της σύμπτωσης της επιδημίας της μαύρης πανώλης και της έναρξης εκτεταμένων επιθέσεων βαμπίρ -έτσι τουλάχιστον αναφέρθηκαν- στα χρόνια του μεγάλου θανατικού στην κεντρική Ευρώπη. Οι επιθέσεις βαμπίρ θεωρούνταν πάντα επιδημία, επειδή εκείνος που σκοτωνόταν από βαμπίρ γινόταν ο ίδιος βρικόλακας.

Η οντογένεση, λοιπόν, ανακεφαλαιώνει την φυλογένεση. Η ατομική ανάπτυξη επαναλαμβάνει ουσιαστικά την ιστορία της φυλής. Η αντιληπτική ανάπτυξη ενός παιδιού από την παιδική ηλικία στην ενηλικίωση ακολουθεί την ίδια πρόοδο που ακολουθούν οι αντιλήψεις του για το περιβάλλον, από τις πλέον πρωτόγονες ρίζες του ως την παρούσα εκλέπτυνσή του. Οι πρωτόγονοι είδαν τον κόσμο όπως βλέπει ένα μωρό τον δικό του: ένα περιβάλλον που δεν είναι δυνατόν να ελεγχθεί. Όλα αλλάζουν παρά την θέλησή του. Οι εποχές, η ημέρα και η νύχτα, η πρόοδος της ζωής προς τον θάνατο μεταβάλλεται παρά την βούλησή του. Όπως το παιδί, έτσι και ο πρωτόγονος ονόμασε αυτά τα πράγματα, γιατί η κατοχή του ονόματος των πραγμάτων είναι κατοχή γνώσης. Απέδωσε ζωή στα άψυχα αντικείμενα και προσπάθησε να επιζήσει στον άγνωστο κόσμο του. Οι αποκλίσεις από τον φυσιολογικό του κόσμο ήταν πάντα εκφοβιστικές. Είτε λοιπόν αυτές οι αποκλίσεις ήταν πραγματικές ή φανταστικές, παρέμειναν για πάντα ριζωμένες στο ατομικό και το φυλετικό ασυνείδητο. Αν και ο άνθρωπος αναπτύχθηκε διανοητικά, παρέμεινε έρμαιο των σκοτεινών του ασυνείδητων εικόνων, τις οποίες δεν κατόρθωσε ποτέ να ερμηνεύσει παρά την τεχνολογική του ανάπτυξη. Το βαμπίρ αντιπροσωπεύει πιθανώς μία από αυτές τις εικόνες, βαθιά ριζωμένη στο φυλετικό ασυνείδητο, δεδομένου ότι οι ανεξήγητοι φόβοι της παιδικής ηλικίας ακολουθούν το άτομο για το υπόλοιπο της ζωής του.

Βιβλιογραφία:

- Burris, Eli, (1931), *Taboo, Magic, and Spirits*, New York: Macmillan Co.
- Cox, G. (1870), *Mythology of the Aryan Nations* London: Longmans & Green Co.
- Frazer, J. G., (1919), *The Golden Bough*, London: Macmillan Co.
- Frazer, J. G., (1959), *The New Golden Bough*, Vancouver: Criterion Books.
- Gray, L., (ed), (1918), *Mythology of All Races*, Vol. III, Boston: Marshall-Jones Company.
- Harison, J. E. , (1995), *Αρχαίες Ελληνικές Γιορτές* , Αθήνα: Ιάμβλιχος,.
- Knight, R., (1876), *The Symbolic Language of Ancient Art and Mythology* , New York: J.W. Boughton Co.
- Lastings, Ch., (ed), (1908), *Encyclopedia of Religion and Ethics*, Vol. 1-12. New York: Charles Scribner's Sons.
- Mackenzie, D., (1917), *Myths of Crete and Pre-Hellenic Europe*, London: Greenshaw Publishing Co.
- Sommers, M., (1929), *The Vampire in Europe*, New York: E.P. Dutton & Co.
- © 2003 Κ. Καλογερόπουλος